

Totenprinsessa er ikke lenger noen prinsesse

Av Magne Høyberget

I all sin prakt ble den komplette og perfekt bevarte trilobitten fra Toten gitt navnet *Ogygiocaris sarsi regina* (regina betyr egentlig dronning). Gunnar Henningsmoen beskrev i 1960 denne flotte forsteiningen, som fikk sitt navn etter sitt elegante utseende. Kallenavnet "Totenprinsessa" hadde den båret i lang tid allerede. Trilobitten har vært beundret i museets samlinger fra gammelt av. Finneren av prakteksemplaret er ukjent.

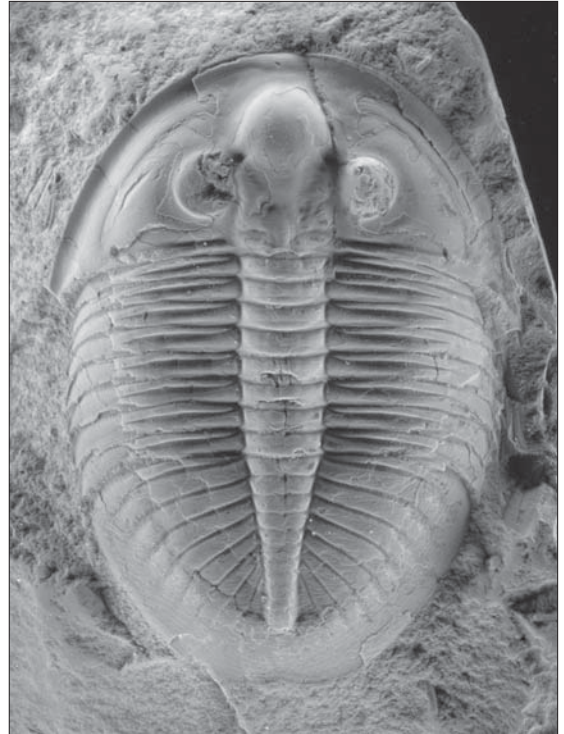
Fra den tiden museet solgte gipsvstøpninger i skranken, kan vi huske Totenprinsessa. Med sine snaut 7 cm i lengde og 5 cm i bredde er den et praktfullt stykke. Mange samlinger og skoler rundt i landet har denne avstøpningen. Fossilet ble et ikon på norske trilobitter og er gjengitt i utallige bøker, blader og skrifter av populærvitenskapelig karakter. Alltid med kallenavnet "Totenprinsessa".

Forsteininger av trilobittslekten *Ogygiocaris* har tiltrukket lærde i flere hundre år. Den er svært vanlig i svart, mellomordovicisk skifer, som blir kalt nettopp ogygiocaris-skifer (nå formelt betegnet Elnesformasjonen). Allerede i 1781 beskrev Morten Brünnich *Trilobus dilatatus* (nå *Ogygiocaris dilatata*). En stor og komplett trilobitt, 10,5 cm lang, som ble funnet ved Fossum Jernverk og som nå ligger i samlingene i Geologisk Museum i København.

Både Sars og Boeck beskrev flere nye funn av *Ogygiocaris* tidlig på 1800-tallet, inntil Angelin i 1878 kunne påvise at disse tilhørte en annen art og fikk navnet *Ogygiocaris sarsi*. Dette var nesten 100 år etter Brünnich.

Det skulle gå ytterligere 100 nye år, før Henningsmoen gjorde grundige undersøkelser og fant flere *Ogygiocaris*-arter og underarter. Deriblant Totenprinsessa. Denne forekommer spesielt hyppig i svarte kalkboller rundt Mjøsa. Godt kjent fra Toten og Helgøya.

Så kom Thomas Hansen. I sin doktorgrads-avhandling i 2009 beskriver han hele 9 *Ogygiocaris*-arter.

Ogygiocaris lata, 6,8 cm lang. Elnes Fm, Toten. Tilhører Naturhistorisk Museum. Foto. Per E. Aas

Men IKKE *Ogygiocaris regina*!

Det viser seg nemlig at Totenprinsessa er samme art som *Ogygiocaris lata* fra Jämtland. "Lata" betyr "bred". Etter det brede haleskjoldet.

Bredræva fra Jämtland.

Klinger ikke like bra som Totenprinsessa, nei...

Litteratur

Gunnar Henningsmoen, 1960. Trilobites of the family Asaphidae. NGT nr 40.

Thomas Hansen, 2009. Trilobites of the Middle Ordovician Elnes Formation of the Oslo Region, Norway. Fossils and Strata no. 56.